

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

TIKUVCHILIKDA MURAKKAB NAQSHLAR CHIZISHDA
KOMPOZITSIYA AHAMIYATI

Xolloqova Shukrona Hushiddin qizi

holloqovashukrona@gmail.com

Qo‘qon davlat Universiteti Pedagogika fakulteti

Texnologik ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tikuvchilikda murakkab naqshlarni chizishda kompozitsiya qoidalarining ahamiyati tahlil qilindi. Naqshlarni to‘g‘ri joylashtirish, rang uyg‘unligi, markazlash, bo‘shliqdan foydalanish naqshning sifatini oshirishi va libosning umumiy ko‘rinishini yaxshilashi yoritildi. Milliy naqshlar bilan ishlashda kompozitsiya asoslariga amal qilishning milliy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy dizayn bilan uyg‘unlashtirishdagi o‘rni tushuntirildi.

Kalit so‘zlar: Tikuvchilik, naqsh chizish, kompozitsiya, milliy hunarmandchilik, rang uyg‘unligi, markazlashtirish, estetik sifat, zamonaviy dizayn

Аннотация: В данной статье проанализировано значение правил композиции при рисовании сложных узоров в шитье. Было показано, что правильное размещение узоров, цветовая гармония, центрирование, использование пространства улучшают качество узора и улучшают общий вид платья. Объяснялась роль соблюдения основ композиции в работе с национальными мотивами в сохранении национальных ценностей и гармонизации их с современным дизайном.

Ключевые слова: шитье, рисунок узора, композиция, национальные ремесла, цветовая гармония, центрирование, эстетическое качество, современный дизайн.

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

Abstract: This article explores the significance of composition rules in creating complex patterns for sewing. It demonstrates how the appropriate placement of patterns, color harmony, centering, and the use of space contribute to the quality of a pattern and enhance the overall appearance of a garment. The article also explains the importance of adhering to basic composition principles when working with traditional motifs to preserve national identity and harmonize them with contemporary design.

Keywords: Sewing, pattern design, composition, traditional crafts, color coordination, centering, visual appeal, contemporary styling.

Tikuvchilikda murakkab naqshlarni chizishda kompozitsiya asoslariga amal qilish libosning estetik va amaliy sifatini oshiradi, milliy qadriyatlarni zamonaviy moda bilan uyg'unlashtirish imkonini yaratadi. Bu esa milliy tikuvchilik mahsulotlarini ichki va tashqi bozorda raqobatbardosh qilishda muhim ahamiyatga ega. Avvalo kompozitsiya tushunchasiga to'xtaladigan bo'lsak, *kompozitsiya* so'zi lotin tilidagi “*compositio*” so'zidan olingan bo'lib, “tuzish”, “joylashtirish” degan ma'nolarni anglatadi. Tikuvchilikda kompozitsiya bu naqsh elementlarini mato yuzasida mutanosib, estetik va qulay tarzda joylashtirish, rang uyg'unligini ta'minlash, markazlash va umumiy ko'rinishni muvofiqlashtirish jarayonidir. Naqsh chizishda kompozitsiya talablariga rioya qilinmasa, tikilgan mahsulotda naqshlar notekis ko'rinadi, tartibsiz joylashgan chiziqlar va shakllar libosning umumiy ko'rkamligini buzadi. Shu bois naqsh chizishda *simmetriya, ritm, takrorlanish va markazlashtirish* kabi kompozitsiya elementlariga e'tibor qaratish lozim. Masalan, milliy atlas matosida naqshlarni tikishda markazda gullar, chet qismida esa yaproq va geometrik elementlar ketma-ketlikda joylashtiriladi, bu esa libosning markaziy qismini ajratib ko'rsatadi va ko'zni charchatmaydigan ritm hosil qiladi. Shuningdek,

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

libosning yoqa qismiga murakkab gullar chizilganda markazdan ikki tomonga simmetrik tarzda yoydirib chizish orqali mutanosiblik yaratiladi. Bu usul ko‘ylak yoqalari, milliy liboslarning etak qismida keng qo‘llaniladi. Masalan, zamonaviy atlas ko‘ylakda guldor naqshlarni yoqaning chap va o‘ng tomoniga teng o‘lchamda tushirish libosga tartibli va nafis ko‘rinish beradi. Geometrik naqshlarda esa qavs, aylana va to‘g‘ri chiziqlar orqali kompozitsion markaz yaratiladi, masalan, etakning markaziy qismida katta o‘lchamdagi gul, uning atrofida esa kichik elementlar joylashtiriladi va shu tarzda naqsh hajmi moslashtiriladi. Rang tanlashda ham kompozitsiya muhim rol o‘ynaydi, masalan, oq matoda yashil va pushti gullarni ishlash, ko‘k matoda esa oq va oltin ranglarni tanlash orqali kontrast va uyg‘unlik yaratiladi. Bu naqshlarni ko‘zga yoqimli, milliy va zamonaviy estetikaga moslashtirishga xizmat qiladi. Kompozitsiya qoidalariga amal qilgan holda naqshlarni chizish nafaqat libosning tashqi ko‘rinishini chiroyli qiladi, balki uni tikishda qulaylikni ta‘minlaydi, vaqt va material tejashiga yordam beradi, naqshning matoga joylashishi esa keyinchalik uning tikuv mashinasida yoki qo‘lda ishlanishini osonlashtiradi. Shu bois har bir tikuvchi va dizayner murakkab naqshlarni chizishda kompozitsiya bilimlariga ega bo‘lishi, eskizdan boshlab matoga tushirish jarayonida mutanosiblik va tartibni saqlashi kerak bo‘ladi.

Yan bir muhim jihatlaridan biri bu albatta, murakkab naqshlarda kompozitsion joylashtirish ularni mato yuzasida to‘g‘ri taqsimlash, markazlash, mutanosib o‘lchamda berish va naqsh elementlari orasida muvozanatni ta‘minlash jarayonidir. Odatda milliy liboslarda naqshlar yoqa, etak, yeng va bel qismida qo‘llaniladi, bu joylarda naqshning hajmi va shakli libosning o‘lchami va shakliga mos ravishda joylashtiriladi. Masalan, *atlas matodan tikilgan milliy ko‘ylakning yoqasida murakkab gullar markazga to‘g‘rilanadi, gul barglari esa yelkaga tomon yoyilib ketadi, bu esa libosga kenglik hissini beradi va tikuvchilikda*

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

markazlashtirish tamoyilini ta'minlaydi. Shuningdek, milliy baxmal liboslarda etak qismida naqshni chizishda gul va barg elementlari bir-biriga tutash holda pastdan yuqoriga o'sib boradigan shaklda joylashtiriladi, bu esa libosni baland ko'rsatadi va ayolning bo'y-bastini chiroyli qilib ko'rsatadi. Naqshlarni markazlashda “asosiy markaz va periferik elementlar” tamoyiliga amal qilinadi, ya'ni naqshning eng katta va e'tiborni tortadigan qismi markazda joylashtiriladi, uning atrofida esa mayda shakllar va chiziqlar tartibli joylashadi. Masalan, milliy liboslarning bel qismida markazga katta gul chizilib, ikki yon tomonga spiral shaklidagi o'simlik naqshlari bilan bog'lanadi, bu esa naqshning matoga moslashuvchan joylashishini ta'minlaydi. Geometrik naqshlarda esa takrorlanish va ritm tamoyili asosida chiziladi, ya'ni uchburchak, to'rtburchak va aylana shakllari muntazam masofada ketma-ket joylashtiriladi, masalan, etakning pastki qismida 5 sm masofada bir xil o'lchamdagi romb shaklidagi naqshlarni chizish tartibli ko'rinish beradi. Murakkab naqshlarni joylashtirishda simmetriya tamoyiliga ham amal qilinadi, masalan, ko'ylakning yoqasida naqshning o'ng va chap tomoni bir xil o'lcham va shaklda chiziladi, bu esa libosni estetik va silliq ko'rsatadi. Ba'zida asimmetrik kompozitsiyalar ham ishlatiladi, masalan, yelka qismiga katta gul, bel qismiga esa uning kichik shakli chizilib, dinamik ko'rinish beriladi va libosning zamonaviy uslubda chiqishiga xizmat qiladi. Tikuvchilikda naqshlarni joylashtirishda mutanosiblikka e'tibor berish ham muhimdir, masalan, **1:3 yoki 1:4 nisbatda** naqsh elementlarini joylashtirish libosning umumiy proporsiyasiga mos tushadi, bunga milliy adras va atlas matolarida naqsh chizish jarayonida keng amal qilinadi. Shuningdek, naqshlarni joylashtirishda matoning qaysi qismi ko'proq e'tiborni tortishini hisobga olish lozim, masalan, to'y liboslarida ko'proq yoqa va etak qismida naqshni murakkab va yorqin ranglarda ishlash orqali markazlashga erishiladi, kundalik liboslarda esa bo'yash va naqshlarni yengil ranglarda, kamroq murakkab shaklda berish ko'zga yoqimli ko'rinadi. Shunday

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

qilib, murakkab naqshlarni kompozitsion joylashtirish libosning umumiy ko‘rinishini tartibli, nafis va milliy didga mos ko‘rsatadi, uni bozorda raqobatbardosh mahsulotga aylantiradi va milliy qadriyatlarni zamonaviy modaga uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi.

Har bir matoda eʼtibor tortadigan **qismi naqshlaridaddir. Murakkab naqshlarni chizishda** rang uyg‘unligi va bo‘shliqdan samarali foydalanish kompozitsiyaning eng muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Rang uyg‘unligi naqshning matoga mos ravishda ko‘zni charchatmaydigan, bir-birini to‘ldiradigan va libosning umumiy kayfiyatini ifodalovchi ranglarni tanlash orqali yaratiladi. Masalan, oq yoki sersariq atlas matoda yashil va qizil gullarni ishlash orqali milliylik va tabiiylik hissi yaratiladi, qora rangli baxmal matoda esa oltin va kumushrang iplar bilan naqsh chizish libosga tantanavor ko‘rinish beradi. Tikuvchilikda ishlatiladigan ranglarni tanlashda kontrast va monoxrom rang uyg‘unligi usullaridan foydalaniladi, masalan, ko‘k matoda oq rangda naqsh chizish orqali kontrast hosil qilinadi, bu esa naqshlarni yaqqol ko‘rsatadi va libosga yorqinlik beradi, monoxrom usulda esa bitta rangning turli ohanglaridan foydalangan holda silliq va yumshoq ko‘rinish hosil qilinadi, masalan, och yashil matoda quyuq yashil rangda gullar chizilishi libosni sokin va nafis ko‘rsatadi.

Naqsh chizishda texnologik jarayonlar avvalo qog‘ozda eskiz tayyorlashdan boshlanadi. Eskizda naqshning o‘lchami, shakli va ranglari belgilanadi, masalan, yoqa uchun 15x20 sm o‘lchamda gullar joylashuvi chiziladi. So‘ng eskiz matoga sovun yoki karbon qog‘oz yordamida ko‘chiriladi va tikuv mashinasi yoki qo‘l bilan tikiladi. Masalan, atlas matoda oq ip bilan kontur tikilib, ichki qismi pushti ip bilan to‘ldiriladi. Kompozitsiya qoidalariga amal qilish naqshning matoda toza va tartibli chiqishini, shakli buzilmasligini ta’minlaydi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida naqshlarni **Corel Draw va Adobe Illustrator** dasturlarida oldindan chizib olish

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

mumkin. Masalan, milliy gul naqshi dasturda ranglari va o'lchamlari bilan tayyorlanib, printerda chiqarilib matoga ko'chiriladi. Bu usul naqshlarni tez va sifatli tayyorlash imkonini beradi. Ammo kompyuterda chizilgan naqshlarni tikishda ham kompozitsiya tamoyillariga amal qilinmasa, naqsh matoda notekis tushadi yoki juda zich bo'lib qoladi. Shu sababli yosh dizayner va tikuvchilar zamonaviy texnologiyalar bilan ishlaganda ham o'lcham, rang uyg'unligi va mutanosiblik qoidalariga qat'iy rioya qilishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, tikuvchilikda murakkab naqshlar chizishda kompozitsiya tamoyillariga rioya qilish libosning sifatini oshiradi va uning ko'rkamligini ta'minlaydi. Naqshning o'lchami, shakli va ranglari mato bilan uyg'un bo'lishi libosni chiroyli va qulay ko'rsatadi. Zamonaviy grafik dasturlardan foydalanish esa naqshlarni tez va aniq tayyorlashga yordam beradi, ammo kompozitsiya qoidalariga amal qilish baribir muhimligini saqlab qoladi. Taklif sifatida, tikuvchilik o'quv kurslarida kompozitsiya asoslarini chuqur o'rgatish, zamonaviy texnologiyalar bilan birga an'anaviy naqsh chizish qoidalarini yoshlar orasida rivojlantirish, milliy naqshlarni kompyuter grafikasi orqali tayyorlab eksportga yo'naltirishni yo'lga qo'yish maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. S.S.G., ofurova. «Tikuv buyumlari texnologiyasi». Darslik – T.: «Fan ziyosi» nashriyoti. 2023, b-150 // [65546ff751443__Дарслик Ғофурова С С асли.pdf](#)
2. Berdiyev Doston Abduvoitovich, Rixsiboyev Sa'dullo Raxmatulla o'g'li. (2025). DIZAYN ASOSLARI: INTERYERDA KOMPOZITSIYA. *Научный информационный бюллетень*, 6(1), 365–370. Извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/ifx/article/view/70778>

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE “THE
FUTURE STARTS WITH US: TOWARDS THINKING,
TECHNOLOGY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT”
VOLUME 1. ISSUE 1. 2025

3. Tikuvchilik buyumlari texnologiyasi. Soliyev Iskandar Sodikovich. Buxoro-2021. B-51 // 2024-11-27-07-46-25_fe977b7acbcaa5d4d56383bfc2008ea5.pdf

4. Djurayeva Zamira Nuralievna,. (2025). ODDIY VA MURAKKAB KASHTALARNI TIKISH TEXNOLOGIYALARI: AN’ANAVIY USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 47(2), 490–497. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/tbir/article/view/110115>

5. Akbarov, K., Alimov, N., Otazhonov, S. M., & Khomidov, v. O. (2010). The external impact on photoelectric properties of nano-crystal p-CdTe films.